

TURCSIK KATALIN – MAJOR ANITA

Három évtizede a tanulási zavarral küzdő középiskolásokért – „Megbélyegzés vagy felmentés a részképességzavar megállapítása a tanuló számára?”

Konferenciabeszámoló és előadás

<https://doi.org/10.71157/upsz.2025.03-04.13>

NAPLÓ

A budapesti Öveges József Technikum és Szakképző Iskola 1994 óta deklaráltnan foglalkozik diszlexiás, diszgráfiás és diszkalkuliás tanulók oktatásával, célzott támogatásával. A kezdetekkor ez középiskolai szinten egészen egyedi vállalásnak számított – Magyarországon korábban erre nem volt példa. Az általános iskola után ezek a tanulók légtüres térbe kerültek, esélyeik egy szakma vagy az érettségi megszerzésére meglehetősen csekélyek voltak.

Az iskola 2025. március 6-án tartott *DISZ30 – Három évtizede a tanulási zavarral küzdő középiskolásokért* című konferenciáján idézte fel a harminc év mérföldköveit és tanulságait. Az esemény, amely egyben a Logopédia Európai Napjának eseménysorozatába illeszkedett, a szakmai munka súlyponti területeit bemutató tablókiallítással egészült ki.

A rendezvényen előadások és pódiumbeszélgetések váltották egymást. Egyéb elfoglaltságaik miatt ugyan csak virtuálisan, de

jelen volt az elmúlt évtizedek főbb szakmai támogatói közül *prof. dr. Csépe Valéria* és *prof. dr. Gyarmathy Éva* is – ők egy-egy videóüzenetben köszöntötték a résztvevőket. „A cél sokszor egyfajta, a módszerek sokfélék. Ebben mutat példát sok mindenkinek az Öveges” – mondta Csépe Valéria. Gyarmathy Éva így fogalmazott: „Az Öveges már régen elindult abba az irányba, hogy itt nem tanulási zavarról van szó, hanem tanítási zavarról, és megfelelő módszertannal ezek a gyerekek is tudnak tanulni, a diszlexiások is megtanulnak olvasni, és kiemelkedő teljesítményekre lesznek képesek.”

Az előadók sorát *Köpf Károlyné* nyitotta meg. Mint egykori igazgatóhelyettes és angol- és testnevelő tanár, a korábbi évek tanújaként és aktív résztvevőjeként felidézte az első diszlexiás osztály beindítását megelőző, előkészítő időszakot és a további jelentős lépéseket. Elmondta, hogy a munka irányítását és megszervezését dr. Köpf Lászlóné, a program ötletgazdája koordinálta,

1995-től már mint az iskola igazgatója is. Fáradhatatlanul járta az illetékes hivatalokat, kutatásokat végzett a helyzet és a lehetőségek felmérése érdekében, és megszerezte a diszlexia legnagyobb hazai szakértői, Csabay Katalin, Adorján Katalin és legfőképp Meixner Ildikó támogatását. Meixner Ildikó végezte az első pedagóguscsoport felkészítését, és tanácsaival, instrukcióival segítette a program kialakítását. Egészen 2000-ben bekövetkezett haláláig kísérte a folyamatot.

A következő eladásban *Major Anita* (az Öveges József Középiskola egykori magyar tanára, jelenleg a Mathias Corvinus Collegium Magyar Összetartozás Intézetének igazgatóhelyettese) egy volt övegeses diáknak megindító történetén keresztül világította meg, milyen nehézségei, bizonytalanságai és speciális igényei lehetnek a diszlexiás diákoknak. Szólt arról is, hogy pedagógusként milyen kihívásokat és örömeiket jelentett számára a diszlexiás, diszgráfias, diszkalkuliás diákok tanítása.¹

Az iskola jelentős szakmai partnere a Magyar Pedagógiai Társaság, melynek elnöke, dr. Trencsényi László előadásában az olvasóvá nevelésről elmélkedett: az írók, újságírók és a – kultúraközvetítő – pedagógusok dolga, felelőssége odafigyelni a (leendő) olvasókra, és megtalálni hozzájuk az utat. Elnök úr – annak elismeréseként, hogy ezt a missziót az Öveges „az olvasásban nehezen haladók” esetében is felvállalta – ünnepélyesen átadta Köpf Lászlónénak a Magyar Pedagógiai Társaság tiszteletbeli taggá fogadásáról szóló határozatot.

Ezután *Gombis B. Judit* pszichológus, az Öveges József Középiskola német szakos tanára röviden elemezte azokat a problémaköröket, amelyekkel a tanári kar időről időre

szembe találta magát: a diszlexiás tanulók méltányos vizsgáztatása, a kétszintű érettségi bevezetése, a továbbtanulás feltételeinek megteremtése, a lemorzsolódás csökkentése, a diszlexiások részvétele a kompetenciamérésekben. Megemlítette a legemlékezetesebb tapasztalatcseréket, konferenciákat, tudásmegosztó tanfolyamokat és azokat a tartalomfejlesztéseket, amelyekben az iskola részt vett, határainkon innen és túl.

Egykor *Borbély Anikó*, az Öveges József Középiskola korábbi fejlesztőpedagógusa, történelemtanár vitte véghez a Fejlesztő munkaközösség kialakítását. Most felvázolta ennek a folyamatnak az állomásait, a kihívásokat, amelyekkel az évek során találkozottak, a támogatási formákat és módszereket, illetve körvonalazta azt a szemléletet, amelyet ő és munkatársai képviseltek munkájuk során. Hangsúlyozta az együttműködés jelentőségét mind a munkaközösségen belül, mind a szakmai munkaközösségekkel, a szülőkkel és a szakmai szervezetekkel.

Utolsó előadóként *Turcsik Katalin* pedagógiai szakpszichológus, az Öveges József Középiskola iskolapszichológusa vázolta fel azt a három területet, amelyek mentén kapcsolódik az iskola diszlexiaprogramjához. Az MPT Diszlexiás Gyermek Fejlesztéséért Szakosztály, amelynek az előadó elnöke, 1997-ben jött létre az Öveges tanáraitól, Köpf Lászlóné vezetésével. A tagság azóta sokat változott, de a szakosztály bázisiskolája, fő szakmai partnere ma is az Öveges. Az előadó bemutatta azt a sokrétű munkát, amelyet a tagszervezet a tanulási zavarral élők érdekében fejt ki. A hallgatóság képet kaphatott az iskola Segítő pedagógusok munkacsoportjának munkájáról, melynek az előadó vezetője, illetve az

¹ Ennek az előadásnak a szerkesztett leíratát közöljük alább, a beszámoló után. – *A szerk.*

iskolapszichológusi munka tapasztalatairól, súlypontjairól is. Szó esett a diszlexiás tanulók nehézségeiről, elakadásairól, szükségleteiről, illetve a sikeres alkalmazkodás támogatásának lehetőségeiről.

A rendezvényen három pódiumbeszélgetésre is sor került. Az elsőben a résztvevők a kezdeti időszakot idézték fel, amikor a „kísérleti modell” bevezetését követő néhány évben az iskola módszertani bázissá fejlődött, s közben a tanári kar egységes, valódi közösséggé formálódott. Egy másik eszmecsere keretében a pedagógiai eszköztár, a módszertani megoldások elemei hangzottak el, a diszlexiás öregdiákok megszólaltatása során pedig a résztvevők valódi vallomásokat hallhattak, amelyekből megindító történetek bontakoztak ki.

A délutánt egy rövidfilm zárta, *Egy csónakban* címmel. Ebben az iskola néhány pedagógusa osztotta meg a nézőkkel tapasztalatait, módszereit, valamint személyes megéléseit.

A rendezvényt a „hősök” legfontosabb résztvevőinek köszöntése, egy tanuló nagyszerű versmondása és az iskola két – művészi tehetséggel megáldott – tanárának festménytárlata tette még ünnepélyesebbé. A tablókiállítás megtekintői pedig megismerhették a 30 év krónikáját, a szakmai munka elemeit és szemléletmódját, az együttműködő partnereket és azokat a volt diákokat is, akikre az iskola méltán büszke. Utóbbiak között van az a négy oktató is, akik ma már kollégaként állnak egykori tanáraik mellett, és továbbvizik azt, amit ettől az iskolától kaptak.

Turcsik Katalin

—

Megbélyegzés vagy felmentés a rész-képességzavar megállapítása a tanuló számára?

Major Anita előadása a budapesti Öveges József Technikum és Szaképző Iskola 2025. március 6-án tartott *DISZ30 – Három évtizede a tanulási zavarral küzdő középiskolásokért* című konferenciáján²

Hölgyeim és Uraim! Tisztelt Kollégák!

1996 és 2006 között tanítottam az Öveges József Középiskolában főként magyar nyelvi és irodalmat. A 2000/2001-es tanévben elvégzett pedagógus-továbbképzés után csoport- és osztályszinten is foglalkoztam diszlexiás, diszgráfiás, diszkalkuliás gyerekek érettségire való felkészítésével és órán kívüli nevelésével, művelésével.

Előrebocsátom, hogy ez emberként nagyobb örömet adott, tanárként nagyobb sikert hozott számomra, mint a problémamentesebb diákok tanítása. Hogy miért? Mert velük nem volt két egyforma óra. Humoruk, csavaros észjárásuk, fantáziájuk motiváló volt számomra is. Persze, ha nem lettek emberükre, elvérezni is könnyebb lehetett pedagógusként. De ha megtapasztalták a szeretetteljes szigort, ha látták, hogy a rész-képességzavarról szerzett papír nem jelentheti a követelmények alóli kibúvót, nekik is vezetniük kell a tételfüzetet megadott vázlatpontokra építve; ők is írnak helyesírási diktátumot, csak másként értékelve, elemelve; ha a tanár derűvel fogadta, hogy megszámlálják, hány betűt „merészelt” feladni a következő hétre; ha tetszett neki,

² A szerző a Mathias Corvinus Collegium Magyar Összetartozás Intézetének igazgatóhelyettese, tanár, szerkesztő, filmrendező.

hogya a memoriterhez rajzos segédlettel próbálkoznak, ráadásul ő is rendre kikökengette őket – akkor csodás eredményeket lehetett elérni velük: javult az íráskéjük, a helyesírásuk, a memóriájuk, terhelhetőbbé váltak.

De a tanórán kívüli időben is rendhagyó fejlesztő tevékenységekkel álltunk elő Németh Ágota tanárnővel és dr. Margittai Gábor tanár úrral dr. Köpf Lászlóné igazgató asszony támogatásával, aki nemcsak magyartanárként, hanem anyaként is átélhette a részképességzavaros gyermek egyéni módszerek szerinti képzésének fontosságát. Ön-képzőkör, túracsoport, erdei iskola, népművelési program, kézműves foglalkozások, néptáncstanulás és -fellépések segítették a hagyományos módszerekkel hátrányban lévő tanítványaink önbecsülésének erősítését, beilleszkedését, sikerorientálását. Tapasztalataink szerint a diszlexiával és az ehhez társuló pszichés problémákkal is gyakran küzdő diákok átlagon felüli mértékben vonzódnak a néptánchoz, valósággal rabjává válnak – a szabályozott ritmusvilágnak, a belakhatóvá tett térnek, a zenében és táncban fellelhető örömmek, a testi-lelki gát-lások feloldásának köszönhetően. Az iskola Kós Károly Körének néptánc csoportja főként diszlexiás tanulókból rekrutálódott.

Előadásomban a pedagógus-továbbképzés során feldolgozott egyik történetet elevenítem fel, mert az ott bemutatott, az Övegesben szenvedélyes versmondóvá és néptáncossá vált fiatalember életútját napjainkig követem.

Lássuk, mit tapasztaltam az akkor „normál” gimnáziumi osztályba járó fiúcska esetének tanulmányozásakor, akinek diszlexiavizsgálatát sajnos csak 11. osztályban tudtuk elindítani! Hajdani „kis irodalmár”

tanítványomról – nevezzük fiktíven Tominak, hogy személyiségi jogait tiszteletben tartsuk – többek közt a következőket jegyzeteltem 2000-ben:

„[Tomi,] mint beszélgetésünkkel elmondta, nehezen világra jövő, farfekvéses újszülött volt. Egyedüli gyermeke szüleinek, akik középfokú végzettségű, reggeltől estig robotoló emberek, ezért nem figyelnek rá eléggé. Nagymamáját viszont szinte fetiszizálja bölcsességéért, kedvességéért. Vélhetőleg a szülők elvárásaitól való erős félelem sok mindenben blokkolja a fiút.

Tomi túlsúlyos, nem arányos felépítésű, már óvodában, általános iskolában szenvedett társai csúfolásától. Testnevelésórákon nem mert osztálytársai előtt vetkőzni. A lányok tollat szúrtak a kezébe, ezért még nem volt szerelmes, nem is foglalkozik a másik nemmel. [...]

Tanárai sokszor voltak igazságtalanok a túlérzékeny fiúhoz, büntették, az is előfordult, hogy megütötték. Az érintések elől elhúzódik, hátraugrik. Kérdésemre elmondja, hogy a testi fenyítéstől fél. A tanároktól való félelme máig olyan erős, hogy az egyik vizsziatérő rémálmában sötét folyosón fut, amelynek végén útját állja a nagy kaszás, az elnök, aki matematikateszt kitöltésére kényszeríti, de ő soha nem tudja megoldani a feladatokat.

Szorong, rágja a körmét. Életét monotonnak érzi, magányos, gyakran beszél tárgyakhoz, s azok hangját elképzelve felel is magának, sokat fantáziál, és furcsa szürreális verseket, történeteket ír, amelyek hol értelmetlenek, hol zseniálisak. Az általa kitalált figurák, kis barátok tanácsot is adnak neki. Erősen vizuális típus. Szeretné, ha volna egy bátyja, aki megbédené őt.

Négyéves korában sokkot kapott egy kutyától, későbbi súlyos autóbalesetét is az okozta, hogy egy kutyától megijedve átszaladt az úttesten. A kórházban nyerte vissza eszméjét, de mint mondja, jobb lett volna nem felébredni, mert a rossz fiúk, az osztálytársak mindig bántották. A nyolcadik osztályt magántanulónként végezte el. Egy ideig pszichológushoz is járt. Pesszimista, mert úgy látja, hogy a gonoszok élnek tovább. Ennek ellenére ő – saját elhatározásból – jó fiú: tiszteltudó, szorgalmas, soha nem beszél csúnyán. Olyan hivatást szeretne, amellyel segíthetne az embereken.

Hogyan változott meg az élete az Övegsben?

A kudarcélmények után itt befogadó közösségre talált. Osztályfőnöke, társai többsége nemcsak toleráns hozzá, hanem kifejezetten pátyolgatja őt. Furcsaságait, »darabosságát«, széles mozgólatait megszokták.

TomI jól motiválható. Mióta irodalomból kiemeltem, vers- és prózamondásra biztattam, versenyekre vittem, megtáltosodott: még többet tanul, eredményei látványosan javultak, a legjobb akar lenni. Tehetségesnek tartja magát, továbbtanulási szándéka van. Emlékezőtehetsége bámulatos, mint mondja: ő mindent megjegyyez, s valóban így van, hiszen szelektálni nem igazán képes. A legvastagabb tételfüzet az övé. Balkezes, jobb oldala szélsőségesen ügyetlen. (Az általános iskola első éveiben még erőltették neki a jobb kéz használatát.)

Helyesírása nagyon gyenge: nemcsak a zöngés-zöngétlen mássalhangzó párokat keveri, hanem egyéb betűket is, központosítása, a tulajdonnevek-köznevek írása következtelen, előfordul, hogy a toldalékok különírja a szótól, máskor szavakat

összevon. Az idegen kifejezések közül sokat nem ért, nem jól használ, de bemagolja őket. Elmondása szerint gondot okoz neki a margótartás. Keveri az irányokat, a matematikai relációkat nem érti, képtelen az átváltásokra, nem tudja a számrendszereket felfogni, csak írásban tud összeadni és kivonni, térképen nem tud tájékozódni. Az íróeszközt görcsösen fogja, felkapkodja, írásképe rendezetlen. Nem mindig érti első olvasásra, hallásra a szöveget, de kiváló a szövegfeldolgozó képessége. Aktív szóhasználata gazdag. Jóval előbbre jár a tananyagban társainál, szünetben sem tudom kivenni kezéből a könyvet, füzetet. Állandó megfelelési kényszere miatt retteg attól, hogy valami lényegesről lemarad, ezért egész órán – mint egy »gép« – ír. Bár választékosan beszél (például »ön áll hozzám a tanárok közül a legközelebb«), ha belelendül mondanivalójába, gyakran használja az »öregem« megszólítást nekem címezve is (ezt azonban észre sem veszi).

TomI helyesírásában és megnyilvánulásában már kilencedik osztályban felfedeztem a diszlexia, diszgráfia jeleit (egyik elmélyült beszélgetésünk után pedig a diszkalkulia tüneteit is, s talán utóbbi a leg súlyosabb), ezt írásban és szóban is jeleztem édesanyjának. A szülők azonban – mintha eltolnák maguktól a problémát – hallani sem akartak arról, hogy gyermeküket vizsgálatra vigyék. (Az édesanya ki sem akarta mondani a diszlexia szót, helyette »arról a dolgról« szeretett volna beszélni velem.) Többéves kitartó »ostrom« után tudtam elérni azt, hogy felfogják a szakvizsgálat fontosságát. Végül a gyermek tehetségének hangsúlyozása győzte meg őket, a továbbtanulás esélyének ígérete: ha fiukat értékelni is egyéni módon tudom, nem csak

tanítani, jobb jegyeket szerezhetsz, így valószínűbb, hogy felveszik egyetemre” – zártam 2001-es felmérésemet.

Hogy mi történt azóta a már negyvenes éveiben járó Tomival?

Hivatalos dokumentum azóta sem született részképességzavarairól. Az érettségi vizsgán ezért külön elbírálásban nem részesülhetett: több száz helyesírási hibát számoltam össze fogalmazásában, a tartalom és a szóbeli kiválóság okán mégis jóra értékelhettem magyar nyelv és irodalomból. A színművészetire nem vették fel, elvégezte viszont a magyar és a történelem szakot, kiművelt ember lett, ám magyarból – bár helyesírása sokat javult – diplomát nem kaphatott. A gyakorlótanítás szembesítette azzal, hogy a diákoknál nincs kíméletlenebb, és a pedagógiai pályát nem neki találták ki. A főiskola, majd az egyetem teljesítése azonban feljogosította arra, hogy édesapja ne kényszerítse egy munkásbrigádba. A vele örökök elégedetlen apát azóta elveszítette, a fiatalember szerető édesanyjával él, s továbbra is félti, imádja nagymamáját. Párkapcsolata nem volt, alkalmi munkákkal próbál hozzájárulni a háztartáshoz.

Nem múlhat el ünnep, még a kislányom névnapja sem, köszöntése nélkül: „Mélyen tisztelt, drága tanárnő!” megszólítású leveleiben tájékoztat családját, az általam nem ismert környezete általa említésre méltó

dolgairól, megosztja olvasmányélményeit, dilemmáit, felháborodik az interneten ismerkedő hölgyek sekélyes és pénzsóvár viselkedésén. És ontja magából a műveket: helyenként tényleg zseniális regényeivel, novellásköteteivel és verseivel bombázza a szerkesztőségeket; számtalan könyve jelent meg olyan internetes kiadók „gondozásában”, amelyek fésületlenül ömlesztik be a szöveget, és egy szép borítót is kap a szerző némi anyagi hozzájárulásért. Hajdani magyartanáráként és több alkotásának szereplőjeként, műzsájaként felajánlottam neki, hogy ha megjelenés előtt eljuttatja hozzám, legalább a borítószöveget rendbe teszem.

Kedves Kollégák!

Amint bizonyára kiderült az előadásból, nem „eset” ismertettem, hanem egy embert próbáltam bemutatni, akivel e falak között hozott össze a sors. Aki, biztosan tudom, legboldogabb éveit az Öveges József Középiskolában töltötte: itt talált először segítőtársakra, odafigyelő tanárookra, itt foglalkoztak vele egyénre szabott módszerekkel, itt tudta meg, hogy tehetséges, hogy a ritmusérzékét még belőle is elő lehet csalogatni, és nem kell hátrálnia az érintések elől.

Egy embert, aki minden kétséget kizáróan diszlexiás és diszgráfiás, és aki rendhagyó módon mégis minden idejét olvasással és írással tölti. Mert ez lett a küldetése. Ezért él.

Köszönöm a megtisztelő figyelmet!

„Elhagyatva”

